

Jaarverslag 2003

Wiardi Beckman Stichting

Bezoekadres : Herengracht 54, 1015 BN Amsterdam
Postadres : Postbus 1310, 1000 BH Amsterdam
Telefoon : 020 - 551 21 55
Fax : 020 - 551 22 50
E-mail : wbs@pvda.nl
Website : www.wbs.nl
Postgiro : 30603

Inhoud

De WBS in 2003: enkele hoofdlijnen
Werkzaamheden WBS-staf
Werkgroepen en andere activiteiten

Bijlage

Publicaties stafmedewerkers Wiardi Beckman Stichting

Publicaties Wiardi Beckman Stichting

De Wiardi Beckman Stichting, het wetenschappelijk bureau van de Partij van de Arbeid, fungeert als intermediair tussen de wereld van de wetenschap en de sociaal-democratie. Ze draagt door studie en analyse bij aan de vernieuwing van programma's en beleid van de PvdA en is een vrijplaats voor debat over de koers van de sociaal-democratie.

Een onafhankelijke positie van het bureau is daarvoor essentieel – wat ondersteunend werk voor de PvdA (zoals het schrijven van discussienota's voor partijcongressen, bijdragen aan de voorbereiding van verkiezingsprogramma's, advisering van de Tweede-Kamerfractie) allerminst uitsluit.

De WBS heeft een kleine staf van betaalde medewerkers. Ze is in belangrijke mate aangewezen op het werk van vrijwilligers uit de wereld van wetenschap, maatschappelijke organisaties en openbaar bestuur.

De stichting geeft haar doelstellingen op verschillende manieren gestalte. Ze organiseert seminars en conferenties; ondersteunt een aantal vaste werkgroepen en gesprekskringen; en publiceert, voor een deel in samenwerking met externe uitgeverijen, rapporten en andere uitgaven. Vaste uitgaven zijn het maandblad *Socialisme & Democratie* en het *Jaarboek voor het democratisch socialisme*. Aan de Universiteit van Amsterdam heeft de WBS de Dr. J.M. den Uyl-leerstoel ingesteld.

Onderdeel van de WBS vormt het Centrum voor Lokaal Bestuur, waarin alle lokale, regionale en provinciale bestuurders van de PvdA zijn georganiseerd. Het Centrum heeft een studieuze en adviserende taak en beoogt de communicatie tussen PvdA-bestuurders op de verschillende bestuursniveaus te bevorderen. Het geeft o.m. het maandblad *Lokaal Bestuur* uit.

De WBS ontvangt overheidssubsidie, gekoppeld aan het aantal Kamerzetels van de PvdA, en financiële steun van de PvdA zelf. Daarnaast steunen vele individuele PvdA-leden de WBS door middel van een jaarlijkse gift of donatie.

Het bestuur van de WBS wordt uitgeoefend door een curatorium, benoemd door het bestuur van de PvdA. De directeur is adviserend lid van het partijbestuur.

1. De WBS in 2003: enkele hoofdlijnen

Eind 2002 publiceerde de PvdA-commissie De Boer, intensief ondersteund door de WBS-staf, het rapport *De kaasstolp aan diggelen*. Bestuursstijl en programma van de PvdA werden kritisch onder de loep genomen; het politieke klimaat in Nederland en andere Europese landen werd, evenals de thema's die met de kiezersrevolte van 2002 bovenaan de politieke agenda waren beland, geanalyseerd.

Een deel van de publicaties die in 2003 in WBS-verband werden uitgebracht, ligt in het verlengde van deze analyse. Dat geldt bijvoorbeeld voor de talrijke artikelen die WBS-medewerker René Cuperus over het populisme schreef - in Nederlandse kranten en tijdschriften (o.a. in *de Volkskrant* en *Socialisme & Democratie*) en in buitenlandse periodieken (w.o. *Internationale Politik und Gesellschaft*, *Berliner Republik*, uitgaven van de Engelse denktank 'Policy Network'). De Fortuyn Revolte heeft, zo stelt Cuperus, bedoeld en onbedoeld laten zien dat er diepingrijpende maatschappelijke veranderingen schuilgaan achter het nieuwe 'populistische onbehagen' dat de representatieve democratieën van Europa op de proef stelt. Met name sociaal-democratische volkspartijen als de PvdA worden door deze 'Opstand van de Burgers' fors ontregeld. De schrijver verbindt daar prikkelende conclusies aan: de sociaal-democratie zal in stijl, communicatie en programma '(links)populistischer' moeten (durven) worden wil zij het rechtspopulisme kunnen bestrijden en ermee concurreren. 'Op straffe van misschien wel grote existentiële problemen op de lange termijn: het doormidden breken van sociaal-democratische partijen langs culturele lijnen.'

Het opkomend populisme staat ook centraal in een bundel artikelen die Arie van der Zwan in 2003 publiceerde. De afgelopen jaren heeft Van der Zwan in *Socialisme & Democratie* een aantal diepgravende artikelen geschreven. Waarom verloopt de integratie van minderheden zo moeizaam, zo vroeg hij zich - lang voor de opkomst van Pim Fortuyn - af. Waar liggen de grenzen van het beurskapitalisme? Hoe kan de sociaal-democratie weer een stuwende kracht in de politiek worden? Met hulp van de Wiardi Beckman Stichting zijn Van der Zwan's bijdragen in S&D, aangevuld met nieuwe artikelen en enkele korte stukken uit *NRC Handelsblad*, gebundeld in *De uitdaging van het populisme*. De bundel getuigt van Van der Zwan's consistentie, van zijn brede oriëntatie en van zijn ambitie tot 'de hervorming van de maatschappij'. Hij analyseert de integratieproblematiek (en de gevaren van het ontstaan van een onderklasse), maar ook de verslechterde positie van de middenklasse in Europa en de VS - en plaatst die ontwikkelingen in het licht van een internationale herstructurering die sinds de jaren zeventig gaande is (met als trefwoorden: technologische innovatie, globalisering, liberalisering).

Vervolgens beschrijft hij het populisme in zijn verschillende verschijningsvormen als een poging om de onvrede van de middenklasse te mobiliseren. Een poging die volgens hem niet ongevaarlijk is en die, met al zijn retoriek, de belangrijkste problemen ongemoeid laat: een bedrijfsleven dat zich alleen nog maar om aandeelhouderswaarde bekommert; een op eigen gewin gerichte 'bovenklasse'; een hyperpragmatische, op procesmanagement gefixeerde politiek. Tenslotte presenteert hij een politiek programma, met als hoofdlijnen: revitalisering van de nationale staat; beteugeling van het kapitalisme; en bevrijding van de cultuur uit een onderschikking aan bedrijfsmatig denken en marktwerking. Bij dat alles beschouwt hij de uitdaging van het populisme in de eerste plaats als een uitdaging aan de sociaal-democratie, die daar volgens de auteur tot nu toe echter weinig van terecht brengt. 'Niet alleen lijkt de zaak van het socialisme sociaal-democraten uit handen geslagen, hun traditie om de maatschappij te analyseren en kritisch te volgen lijkt hen ook ontnomen.'

In het *Vierentwintigste jaarboek voor het democratisch socialisme*, dat de WBS eind 2003 uitbracht, komt het populisme eveneens van de orde, maar dan in de context van

problemen waarmee het traditionele partijenbestel in veel Europese landen worstelt. ‘Politieke partijen op drift’, zo is deze aflevering van het Jaarboek getiteld. De redactie neemt drie grote transformaties waar: de overgang van politieke representatie naar politiek theater; de verplaatsing van de politiek; de overgang van politiek project naar politiek management. Ze veroorzaken een sterk verminderde sturings- en manoeuvreerruimte van de politiek. Tegen deze achtergrond beantwoorden Duitse en Nederlandse auteurs (Hans-Joachim Veen, André Krouwel, Dick Benschop, Bart Tromp, Philip van Praag, Werner Perger, Paul Depla, Ruud Koole, Frans Becker/René Cuperus) vragen als: hoe staat het met de vertegenwoordigende functie van politieke partijen? Hoe gaan zij om met hun beginselen? Wat betekent dit voor hun electorale strategieën, mede in het licht van de veranderende rol van de media? Is neopopulisme daarbij een onafwendbare optie? Wordt de politieke partij straks een netwerkpartij, een campagnepartij, een veredeld internetforum?

Tenslotte wijzen we op een Engelstalige uitgave van de WBS (gepubliceerd in samenwerking met de Duitse Friedrich-Ebert-Stiftung en het Oostenrijkse Renner Institut): *The challenge of diversity. European social democracy facing migration, integration and multiculturalism*. Het thema waaraan het nieuwe populisme in Europa is ‘ontbrand’ (en dat ook bij Van der Zwan en in het Jaarboek aan de orde komt), wordt hier behandeld door een groot aantal wetenschappers uit verschillende Europese landen, onder wie Dietrich Thränhardt, Sarah Spencer, Stephan Howe, Thomas Meyer en (uit Nederland) Paul Scheffer en Ruud Koopmans. Het boek ‘explores social democratic reactions, responses, and policies concerning the big issues of migration and multiculturalism. The authors map out a range of new social democratic thinking having experienced waves of migration, different approaches of integration policies, and right wing populist reactions in their respective countries.’

Genoemde uitgaven zijn uiteraard niet de enige activiteiten die de WBS in 2003 ontplooide. We noemen verder:

- De actieve deelname van de WBS aan de uitwisseling van sociaal-democratische ideeën en beleidservaringen op Europees niveau;
- publicatie van een kritische evaluatie van oud-WBS-directeur en oud-PvdA-Kamerlid Wouter Gortzak over de ontwikkelingsrelatie tussen Nederland en Suriname;
- de afronding van het succesvolle WBS-hoogleraarschap van Ed van Thijn;
- de voorbereiding van een nieuwe WBS-Academie voor jong wetenschappelijk talent;
- en niet in de laatste plaats: ons maandblad *Socialisme & Democratie*, dat themanummers en afzonderlijke artikelen over zeer uiteenlopende onderwerpen publiceerde, onder het motto: ‘S&D begint waar de opiniepagina’s ophouden’.

Het navolgende biedt een meer gedetailleerd overzicht van de WBS-activiteiten die in het afgelopen jaar zijn ontplooid. Achtereenvolgens komen aan de orde: de stafactiviteiten in 2003 (stafprojecten; overige werkzaamheden); de activiteiten van WBS-werkgroepen; *Socialisme & Democratie* en het *Jaarboek voor het democratisch socialisme*; en de werkzaamheden in het kader van de Den Uyl-leerstoel. Als bijlage is een overzicht van de publicaties van de stafmedewerkers opgenomen, evenals een lijst van beschikbare WBS-publicaties..

In 2002 publiceerde de WBS de volgende boekuitgaven:

- René Cuperus, Karl A. Duffek, Johannes Kandel (eds.), *The challenge of diversity. European social democracy facing migration, integration and multiculturalism*, Studien Verlag/Friedrich-Ebert-Stiftung/Renner Institut/Wiardi Beckman Stichting, Innsbruck/Wien/München/Bozen, 2003;
- Wouter Gortzak, *Nederland – Suriname: de herkansing*, Wiardi Beckman Stichting/Mets & Schilt, Amsterdam, 2003;

- Arie van der Zwan, *De uitdaging van het populisme. Essays*, Meulenhoff/Wiardi Beckman Stichting, Amsterdam, 2003;
- Frans Becker, Monika Sie Dhian Ho, Wim van Hennekeler, Bart Tromp (red.), *Politieke partijen op drift. Het vierentwintigste jaarboek voor het democratisch socialisme*, Uitgeverij De Arbeiderspers/Wiardi Beckman Stichting, Amsterdam, 2003.

Curatorium en staf

Per 31 december was het curatorium als volgt samengesteld: J. Cohen (voorzitter), J. de Beus, H. Fernandes Mendes, C.A. de Kam, B. Koenders, J. Klijsma, P. Meurs, M. de Meijer, L. Ongerling, R. van der Veen, H. Verkoren, H. Verbruggen, M. van Zuijlen. Het curatorium kwam in 2003 driemaal bijeen.

Frans Becker fungeerde in 2003 als hoofd van het Kenniscentrum van de PvdA, in het kader van een samenwerkingsverband tussen WBS en Kenniscentrum (zie paragraaf 2.2.). Deze werkzaamheden namen het overgrote deel van zijn werktijd in beslag.

Per 1 juli werd Mare Faber tot wetenschappelijk medewerker benoemd. Wegens een zwangschapsverlof begon haar feitelijke werk voor de WBS pas eind 2003. Ze werd tijdelijk vervangen door Marjolein de Bruin, die de organisatorische voorbereiding van de WBS-Academie ter hand nam. Per 1 september trad Karima Arichi als projectmedewerker in dienst van de WBS. Ze bereidt een rapport over de integratieproblematiek voor.

Op 31 december bestond de staf van de WBS uit de volgende medewerkers:
 Karima Arichi, projectmedewerker integratie (28 uur)
 Frans Becker (35 uur), wetenschappelijk medewerker en adjunct-directeur;
 René Cuperus (35 uur), wetenschappelijk medewerker en eindredacteur van *Socialisme & Democratie*;
 Mare Faber, wetenschappelijk medewerker (28 uur);
 Mieke Groen (28 uur), medewerker *Socialisme & Democratie* en bibliotheek;
 Paul Kalma (35 uur), directeur;
 Vera van Lingen (32 uur), secretariaatsmedewerker.

In dienst van de WBS waren, naast de eerdergenoemden, de medewerkers van het Centrum voor Lokaal Bestuur. Per 31 december bestond de CLB-staf uit: Jan-Jaap van den Berg (secretaris); Jos Kuijs (wetenschappelijk medewerker en hoofdredacteur van *Proeflokaal*); Vera Bos (consulent dualisme); Monique Josemans (stafmedewerker bestuurdersnetwerken); Jan de Roos (eindredacteur *Lokaal Bestuur*). Zie voor de werkzaamheden van het Centrum in 2003 het afzonderlijk verschenen jaarverslag.

Financiën

Zo dramatisch als de verkiezingsnederlaag van de PvdA in mei 2002 voor de WBS uitpakte (halvering van het aantal Kamerzetels en derhalve halvering van de overheidssubsidie), zo verrassend positief was de uitslag van de vervroegde Kamerverkiezingen van januari 2003. De overwinning van de PvdA onder leiding van Wouter Bos bracht de overheidssubsidie van de WBS weer bijna op het oude peil. Daarnaast leverde de jaarlijkse donateursactie zowel in 2002 als in 2003 een bovengemiddeld resultaat op.

Voor het werk van Frans Becker als hoofd van het PvdA-Kenniscentrum ontving de WBS in 2003 een (extra) subsidie van de PvdA. In 2003 ontving de WBS van drie personen

donaties die een bedrag van € 500,00 te boven gingen. Het betreft: T. van Rij, Leiden; H. Verkoren, Heemstede en E. Wolffensperger, Groningen.

2. Werkzaamheden WBS-staf

2.1. WBS-projecten

a) *Integratie*

Per 1 september jl. is Karima Arichi in dienst getreden bij de WBS, om in een periode van ruim een jaar een rapport te schrijven over de integratieproblematiek. Daarbij zou de positie van de vrouw in ieder geval aandacht moeten krijgen; en zou de problematiek mede in (internationaal) vergelijkend perspectief bekeken moeten worden

In 2003 is het onderzoeksthema door haar nader afgebakend. Daarbij stonden drie criteria centraal:

- de toespitsing van het onderwerp zou politiek relevant moeten zijn – en betrokken moeten kunnen worden op de integratieproblematiek als geheel;
- de probleemstelling zou aan moeten sluiten bij het type onderzoek dat bij de WBS verricht wordt;
- het geheel zou goed toegesneden moeten zijn op de (beperkte) tijd die voor het project is uitgetrokken.

Het thema ‘huwelijksmigratie en integratie’ voldeed uiteindelijk het beste aan deze criteria. Het opgelaaide debat rond dit thema volgt op de heftige discussies rond asielmigratie van enkele jaren geleden. Nu dit laatste probleem weer enigszins beheersbaar lijkt te zijn geworden, richt de aandacht zich op de vele huwelijksmigranten die jaarlijks ons land binnenkomen. De onlangs verschenen SCP-studie, geschreven door Erna Hooghiemstra, geeft inzicht in de achtergronden van de partnerkeuze van Turken en Marokkanen in Nederland. Driekwart van de in Nederland wonende Turken en Marokkanen vindt, op zoek naar een partner, de ware in het land van herkomst.

Dat roept vragen op over de mate waarin ze wel/niet geïntegreerd zijn in de Nederlandse samenleving; en over de invloed van huwelijksmigratie op het integratieproces in ons land (vgl. het lage scholingspeil van veel huwelijksimmigranten) en op de positie van de vrouw in het bijzonder. Daarnaast rijzen vragen over de aard, de effectiviteit en de legitimiteit van ev. pogingen om de huwelijksmigratie verder in te dammen – en hoe het in dit opzicht in andere (immigratie)landen toegaat. In de eindrapportage zal verbinding worden gelegd met de integratieproblematiek in meer algemene zin, resp. met een verduidelijking van de begrippen ‘integratie’ en ‘emancipatie’; en bovendien met het wetenschappelijke en politieke debat over (veranderingen in) migratiepatronen.

In de aanloop naar het project stuitte we op een interessant rapport over immigratie en integratie van de Engels thinktank DEMOS. Het heet *People flow. Managing migration in a new European Commonwealth* en probeert op een nieuwe, integrale manier naar immigratie en integratie te kijken. Voor opvang in de eigen regio worden gedurfde voorstellen gedaan; arbeidsmigratie wordt, onder strenge voorwaarden, gereguleerd; op integratiebeleid wordt een harde lijn (minimumregels) gecombineerd met poging om aan diversiteit en aan de behoeften en de motieven van betrokkenen recht te doen.

Auteurs zijn Tom Bentley (directeur van DEMOS), wetenschapper Alessandra Buonfino en Theo Veenkamp, hoofd strategische verkenningen van het Ministerie van Justitie. De laatste bleek bereid om in WBS-verband een inleiding te houden over het rapport en in debat te gaan met een aantal Kamerleden, wetenschappers en bestuurders. De bijeenkomst vond op 18 november plaats. In 2004 zal Veenkamp, mede op basis van deze discussie, een artikel in *Socialisme & Democratie* publiceren.

b) Voorbereiding Wiardi Beckman Academie

In de jaren negentig organiseerde de WBS een aantal keren een driedaagse Academie, 'leergang op het snijvlak van wetenschap en politiek'. De Academies waren toegankelijk voor een vijftigtal afgestudeerden en afstuderenden aan WO en HBO, geselecteerd op basis van een kort essay over het gekozen onderwerp (achtereenvolgens 'Nederland in 2025', 'Europa', 'beginselen'). Workshops en colleges werden afgewisseld met plenaire debatten, met bijdragen van wetenschappers, beleidsambtenaren en politici uit de PvdA en uit andere partijen.

Nu de stafcapaciteit daartoe weer ruimte geeft, wil de WBS de draad van deze Academies weer opnemen. De Academie is mede bedoeld om de belangstelling van jonge intellectuelen voor de sociaal-democratie te stimuleren en jong talent voor de eigen WBS-netwerken te recrutereren. Als onderwerp voor de eerstvolgende Academie is gekozen: 'globalisering'. De Academie zal in mei 2004 plaatsvinden. WBS-medewerker Mare Faber neemt de organisatie voor haar rekening; tijdens haar zwangerschapsverlof werd haar werk tijdelijk waargenomen door Marjolein de Bruin.

c) De sociaal-democratie in Europa en het 'Forum scholars for European social democracy'

Eind september verscheen de Engelstalige bundel die de WBS, de Friedrich-Ebert-Stiftung en het Renner Instituut hebben vervaardigd op basis van de conferentie van het 'Forum Scholars for European social democracy', vorig jaar in Berlijn. De titel luidt: *The challenge of diversity. Social democracy, immigration and integration* en bevat een groot aantal bijdragen uit verschillende Europese landen – vanuit Nederland o.a. van Paul Scheffer, Ruud Koopmans, Frans Becker/Paul Kalma en René Cuperus.

Van 4-6 september vond in Barcelona de jaarlijkse conferentie van het mede door de WBS geïnitieerde Forum plaats. Het thema luidde: 'The role of Europe in a globalised world'. De organisatie was in handen van onze Catalaanse zusterorganisatie, de Fundació Rafael Campalans, onder voorzitterschap van de oud-burgemeester van Barcelona, Narcis Serra. Van Nederlandse kant werd, behalve door de WBS-staf, deelgenomen door PvdA-Kamerlid Frans Timmermans en door Hester Menninga (werkzaam op het Europa-bureau van de Eerste Kamer).

Inleidingen op de conferentie werden gehouden door, onder meer: Pasqual Maragall (voorzitter van de Catalaanse socialistische partij), Guliano Amato (vice-voorzitter Europese Conventie), Thomas Meyer (Friedrich-Ebert-Stiftung), Frans Timmermans, Enrique Baron (voorzitter van de socialistische fractie in het Europees Parlement), Wolfgang Merkel (hoogleraar politicologie in Heidelberg), Fernando Vallespin en Goesta Esping-Andersen (hoogleraar politicologie resp. sociologie in Madrid). Na een rondetafelgesprek over nationale ervaringen (in Engeland, Frankrijk, België, Italië, Oostenrijk, Duitsland, Spanje en Portugal) sloten Joan Clos, burgemeester van Barcelona, en PSOE-leider José Zapatero de conferentie af.

Welfare state reform in Europe

Op initiatief van de Friedrich-Ebert-Stiftung vond op 13 en 14 november in Berlijn een klein seminar plaats over de hervorming van de verzorgingsstaat in verschillende Europese landen. Namens de WBS namen René Cuperus, Kees van Paridon, Romke van der Veen en Frans Becker aan het seminar deel. Van der Veen en Van Paridon hielden inleidingen over de hervorming van de verzorgingsstaat in Nederland; Becker en Cuperus traden op als moderator

van enkele sessies. Het seminar was een vervolg op een eerdere conferentie in Londen, en beoogt een schakel te zijn in een langere serie vergelijkende seminars over de publieke sector in Europa.

Contacten met Policy Network

Paul Kalma nam, samen met Wouter Bos en Dick Benschop, op 25 en 26 april deel aan een conferentie in Londen, georganiseerd door 'Third Way'-politici en –wetenschappers als Peter Mandelson en Anthony Giddens. Ca. 70 deelnemers uit de V.S., Groot-Brittannië en uit andere Europese landen bespraken papers van wetenschappers als D. Held, G. Esping-Andersen en R. Putnam. De bijeenkomst diende als voorbereiding op een grote manifestatie in juli in Londen, waar onder het motto 'progressive governance' over de vernieuwing van de 'Derde Weg' resp. van het sociaal-democratisch gedachtegoed in het algemeen werd gedebatteerd. Ook aan deze manifestatie werd door Kalma en enkele PvdA-Kamerleden deelgenomen.

Na de zomer werden in hetzelfde kader enkele internationale werkgroepen geformeerd. Frans Becker heeft vanuit de WBS zitting in de werkgroep 'Economic reform'; René Cuperus in de werkgroep Community and equality'.

2.2 Overige activiteiten

Nederland-Suriname: de herkansing

Op 31 oktober organiseerde de WBS een bijeenkomst in Amsterdam naar aanleiding van het verschijnen van Wouter Gortzak's *Nederland-Suriname: de herkansing*. Het boek, uitgegeven in samenwerking met Mets & Schilt, schetst de vaak gespannen verhouding tussen de twee landen sinds de onafhankelijkheid van Suriname; evalueert de bestaande vormen van ontwikkelingssamenwerking; en pleit voor een nieuwe, veel zakelijker vormgeving van de betrekkingen tussen Nederland en Suriname. Vanuit de WBS is Paul Kalma bij de redactie en productie van het boek betrokken geweest.

De bijeenkomst, onder voorzitterschap van Gerrit Jan van Oven, was als volgt opgebouwd:

- een inleiding van de auteur;
- commentaren van Hugo Fernandes Mendes (secretaris stadsdeel Amsterdam-Zuid-Oost), Pitou van Dijck (Universiteit van Amsterdam) en Ruben Gowricharn (Universiteit Tilburg);
- een forumdiscussie m.m.v. Varina Tjon-A-Ten (Tweede Kamerlid voor de PvdA), Theo Brinkel (Tweede Kamerlid voor het CDA) en Wil Codrington (lid van de gemeenteraadslid van Amsterdam voor Groen Links).

Er waren ca. 80 deelnemers.

De uitdaging van het populisme

In samenwerking met uitgeverij Meulenhoff bracht de WBS een verzameling essays uit van Arie van der Zwan, die gepresenteerd werd op een symposium op 10 april met medewerking van Van der Zwan, Paul Scheffer en Hendrik-Jan Schoo. Het symposium stond onder leiding van Paul Kalma.

Van der Zwan bespreekt in zijn essays een aantal dringende maatschappelijke vraagstukken – en een mogelijk antwoord daarop van de sociaal-democratie. Hij meent dat het veranderde karakter van het kapitalisme, de ondermijning van de traditionele positie van de middenklasse, vraagstukken van immigratie en integratie en het politieke populisme de sociaal-democratie dwingen tot een hernieuwde ideologische oriëntatie, waarin een 'verlicht nationalisme' een belangrijke rol speelt.

Namens de WBS begeleidde Frans Becker redactioneel en organisatorisch de publicatie van Van der Zwan's essays, waarvan enkele eerder waren gepubliceerd in *Socialisme & Democratie*.

WBS en Kenniscentrum

In 2003 nam Frans Becker de inhoudelijke en organisatorische coördinatie van het Kenniscentrum van de PvdA voor zijn rekening. In een jaarprogramma nieuwe stijl legde het Kenniscentrum het accent op de ontwikkeling van nieuwe kennisnetwerken, verkenning van maatschappelijke vraagstukken en organisatie van politiek debat, in het bijzonder over de conclusies van het rapport van de commissie De Boer.

In de vorm van *dagboeken* verkende het Kenniscentrum de problemen van een herstructureringswijk (Malburgen, Arnhem), de ontwikkelingsmogelijkheden van plattelandsgemeenten (De Kempen, Brabant) en de staat van het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (Delfshaven, Rotterdam). Debatten werden georganiseerd over integratie en onderwijs – centrale thema's van het programma 2003.

Op 22 november organiseerde het PvdA-Kenniscentrum in Leiden het 'Kennisfestival 2003'. In het gebouw van de sociale faculteit bezochten circa 800 PvdA-leden een veelvoud van lezingen, werkgroepen en forumdiscussies. Een belangrijk onderdeel van het programma betrof de integratieproblematiek (over o.a. de Nederlandse taal, 'Helden en heldinnen in de buurt', transnationale partnerkeuze, 'De disco aangeklaagd', van huur- naar buurtbescherming, emancipatie, werk als integratiemotor). Een debat met Wouter Bos rondde dit gedeelte af.

Andere thema's waren: Nederland, Europa en de wereld. Brandende kwesties (sociale zekerheid, de inrichting van Nederland, milieubeleid, cultuur, politieke en bestuurlijke vernieuwing, hervorming van de publieke sector en een sterke economie) werden besproken aan de hand van bijdragen van o.a. Trude Maas, Harm-Jan de Kluiver, Bas Jacobs, Frans Nauta, Lodewijk de Waal, Frank Heemskerk, Loek Hermans.

Overige activiteiten stafleden

Stafleden van de WBS hielden - net als andere jaren - inleidingen voor partijafdelingen; leverden bijdragen aan congressen, forumdiscussies e.d.; en publiceerden artikelen in dag- en weekblad (zie voor deze publicaties bijlage 1 van dit jaarverslag).

Op 25 april zat René Cuperus een bijeenkomst in Amsterdam over het (neo)populisme in Europa voor, georganiseerd door de PvdA-delegatie in het Europees Parlement. Inleidingen werden o.a. verzorgd door Jos van der Lans (Eerste Kamerlid voor GroenLinks), Ruud Koole, de PvdA-Europarlementariërs Jan-Marinus Wiersma en Joke Swiebel en buitenlandse sprekers uit Denemarken, Zwitserland en Polen. Verder verbleef hij, samen met de internationaal secretaris van de PvdA, Alvaro Pinto Scholtbach, in april enkele dagen in Guatemala, op uitnodiging van het Institute for Multiparty Democracy (IMD). Op een door het IMD georganiseerd conferentie hield hij een inleiding over positie en koers van de sociaal-democratie in Europa.

Paul Kalma hield o.a. een inleiding op een 1 mei-bijeenkomst van de FNV en andere organisaties over 'waarden en sociale samenhang'. Op 15 november woonde hij met René Cuperus een conferentie in Gent bij ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het Vlaamse zusterblad van S&D, *Samenleving & Politiek*. Cuperus had zitting in een forum over de toekomst van de sociaal-democratie in België en Nederland; Kalma verzorgde een inleiding over het onderwerp: 'Van Pim Fortuyn tot Wouter Bos. Het poldermodel na 2002'.

3. Werkgroepen en andere activiteiten

3.1 Werkgroepen

Werkgroep Economie

(Voorzitter: Leo Aarts; secretaris: Paul Kalma)

In de werkgroep economie treffen economen werkzaam in de politiek, de ambtelijke dienst, maatschappelijke organisaties en wetenschap elkaar om over economische en sociale kwesties te debatteren. De werkgroep ging in het seizoen 2003-2004, na een onderbreking van ongeveer een jaar, opnieuw van start. Op 25 november werd uitvoerig gediscussieerd over de hervorming van de verzorgingsstaat, op basis van een bijdrage van de economen Bas Jacobs, Paul Tang en Frank Kalshoven (gepubliceerd in *Socialisme & Democratie*). De auteurs hielden korte inleidingen; co-referaten werden gehouden door Sweder Van Wijnbergen en twee leden van de jonge economengroep van de WBS.

Leden werkgroep Economie:

L. Aarts (voorzitter), P. de Beer, E. Bekkers, P. Boot, W. Bos, F. Crone, J. Dommelen, K. Douma, C. Driessen, V. Halberstadt, F. Heemskerk, A. Heertje, A. Huygen, B. Jacobs, A. Jonk, P. Kalma (secretaris), F. de Kam, E. Kemeling, H. Keuzenkamp, J. Koelewijn, M. van Leeuwen, J. Middendorp, J. Monsewijhe, M. Mulder, K. van Paridon, D. Roos, P. Tang, C. Teulings, R. van der Veen, H. Verbruggen, E. Verdonk, R. Vermeij, F. de Vries, D. Wolfson, S. van Wijnbergen.

Werkgroep Partijpolitieke processen

(Voorzitter: Bart Tromp; secretaris: Arie de Jong)

Bijeenkomsten werden gehouden over de volgende onderwerpen:

- 29 januari: inleiding van Mirko Noordegraaf over De politiek, het politieke en public management;
- 13 maart: inleiding van Paul Kalma over de verhouding tussen politiek en wetenschap, PvdA en WBS;
- 11 juni: inleidingen van Mark Kranenburg en Michiel Zonneveld over de verkiezingen van 22 januari;
- 16 september: inleiding van Ruud Koole over twee jaar partijvoorzitterschap;
- 21 oktober: inleiding van Saskia Stuiveling over de verhouding Rekenkamer/regering/parlement en de 'afrekencultuur';
- 27 november: inleiding van Ayaan Hirsi Ali over liberalisme en socialisme.

Leden werkgroep Partijpolitieke processen:

M. Barth, F. Becker, H. Beereboom, F. Bod, P. Bordewijk, W. Breedveld, L. Casteleijn, R. Cuperus, R. Elkerbout, M. van de Garde, W. Gortzak, R. 't Hart, A. de Jong (secretaris), H. Ketelaar, W. Koning, E. Mastenbroek, H. Molleman, J. Monasch, P. Nieuwenhuijsen, M. Noordegraaf, R. Plasterk, J. Postma, Ph. van Praag, O. Ramadan, C. van Rest, T. Roes, M. Sie Dhian Ho, B. Tromp (voorzitter), F. Vanderwilt, G. Verbeet, W. Voogt, J. de Vries, C. Waal, H. Wansink, P. Welp, H. Wesseling, D. Witteveen, T. Witteveen, K. Yesilkagit, L. Zandstra, M. Zonneveld.

Werkgroep Staat en burger

(Voorzitter Niesco Dubbelboer; secretaris Frans Becker)

In het najaar werden voorbereidingen getroffen voor een herstart van de werkgroep Staat en burger, die als gevolg van de verkiezingen en portefeuillewisselingen lange tijd niet bijeen was gekomen. De nieuwe voorzitter van de werkgroep is Niesco Dubbelboer. Begin januari 2004 zou een eerste bijeenkomst in de nieuwe reeks plaatsvinden, gewijd aan het thema : 'Rechtstreeks te kiezen: de burgemeester - en wie nog meer?'

Leden van de werkgroep Staat en burger:

C. Abbenhues, R. Andeweg, L. Asscher, W. de Beaufort, F. Becker (secretaris), J.J. van den Berg, J.Th.J. van den Berg, J. de Beus, M. Bovens, M. Cohen, P. Depla., N. Dubbelboer (voorzitter) D. Elzinga, M. Hajer, A. Hemerijck, E. Jurgens, P. Kalma, W.Konijnenbelt, J. Klijsma, A. Krouwel. E. van der Laan, H. Menninga, M. Noordegraaf, R. Pans, P. van Praag, P. Rehwinkel, M.Sie Dhian Ho, J. Sylvester, E. van Thijn, P. Tops, F. de Vries, I. van der Vlies, J. de Vries, K. de Vries, P. Welp, W. Witteveen.

3.2. Periodieken

Socialisme & Democratie

In jaargang 2003 vormt de heroriëntatie van de PvdA na het rampjaar 2002 een rode draad. 'En de kiezer sprak opnieuw' is de coertitel van het eerste dubbelnummer, waarin werd ingegaan op de nieuwe politieke situatie die ontstond na de vroege val van het centrum-rechtse kabinet Balkenende I (met de LPF), de nieuwe verkiezingen van 22 januari en het wonderbaarlijke herstel van de PvdA onder Wouter Bos. In datzelfde nummer ook een verdieping van één van de belangrijkste verkiezingsthema's: 'de drie I's' van Immigratie, Integratie en Islam'.

S&D-nummer vier identificeerde 'thema's voor een PvdA in oppositie', nadat de kabinetsformatie tussen CDA en PvdA was stukgelopen: normen en waarden, milieupolitiek, moderne arbeid en spreidingsbeleid. In nummer 5/6 gingen Broer Akkerboom, Romke van der Veen en Melle Daamen in op de voorstellen van het nieuwe kabinet op het terrein van respectievelijk economie, sociale zekerheid en cultuurpolitiek. Jos van der Lans, Gabriel van en Brink en Ruud Koole schreven over 'de nationale temperamenten en humeuren' uit het Fortuyn-jaar 2002. In hetzelfde nummer werd verslag gedaan van een bijeenkomst die de PvdA-afdeling Den Haag en S&D organiseerden over 'De PvdA-speurtocht naar beginselen', een voorverkenning voor de nieuw te installeren beginselcommissie van de PvdA.

In het zomernummer (7/8) werden onder het label 'Wat de PvdA te doen staat' tal van bijdragen bij elkaar gebracht. Twee artikelen over het sociaal-democratisch gelijkheidsbegrip van Paul Kalma en Peter van Walsum; Albert Jan Kruiter over de crisis van politieke representatie, Alvaro Pinto Scholbach over een progressieve internationale dialoog en Hans Anker en Erik van Bruggen over het belang van een kiesstelselwijziging binnen de PvdA. Vervolgens startte in het september/oktober-nummer, onder het motto 'De nieuwe economische agenda van links', een serie economische beschouwingen die tot in de volgende jaargang zou doorlopen. De aftrap van die serie werd verricht door het economentrio Bas Jacobs, Frank Kalshoven en Paul Tang met de prikkelende bijdrage 'Noodzakelijk links'. De jaargang sloot af met een democratie-themanummer: Rudy Andeweg, Ed. van Thijn, Liesbet van Zoonen, Thomas Notermans, Frank de Vries, Erik Jurgens en Lodewijk Asscher vroegen zich af of de Nederlandse democratie in de steigers moet worden gezet.

Andere thema's en bijdragen die speciale vermelding verdienen:

- Het primaat van de politiek: een bijdrage over Grondwet en constitutionele toetsing van Lodewijk Asscher en een artikel over niet-representatieve 'abstracte politiek' van Mirko Noordegraaf (nr. 3);
- Europa en het Midden-Oosten na Saddam: voordrachten van Frits Bolkestein en Hans Janssen, gehouden op een door de WBS samen met de Teldersstichting georganiseerde bijeenkomst over de islam (nr. 4);
- Alle ins & outs van de Europese Conventie, door Frans Timmermans, parlementair vertegenwoordiger voor Nederland in de Conventie (nr. 7/8);
- Haal het onderwijs uit het slop: twee praktijkvisies van Ton van Haperen en Jan Erdsieck (nr. 9);
- Sociaal-democratie en eugenetica door Veronique Mottier (nr. 9);
- De historische balans van het kolonialisme door Jan Breman (nr. 9);
- Pro & contra de gekozen burgemeester: Paul Bordewijk versus Jan-Jaap van den Berg (nr. 10/11);
- De integratieproblemen van Charlois: aan de vooravond van de rapportage van de parlementaire commissie Blok bijdragen van Dominic Schrijer, Jeroen Dijsselbloem en René Cuperus (nr. 10/11);
- Twee boekessays over het populisme en Pim Fortuyn door Hendrik Jan Schoo (nr. 10/11) en Sikko Argelo (nr. 12).

Van het personele front valt tot slot te melden dat de S&D-redactieraad werd uitgebreid met onderwijssociologe Edith Hooge en hoogleraar populaire cultuur en politieke communicatie Liesbet van Zoonen. Econoom Paul de Beer trad eind 2003 tot de redactie toe.

Redactie en redactieraad waren in 2003 als volgt samengesteld: B. Akkerboom, G. van den Bergh, J. Bussemaker, J. Delwaide, E. Hooge, H. Keuzenkamp, F. Leijnse, W. Witteveen, T. Wöltgens, L. van Zoonen. Redactie: R. Cuperus (eindredacteur), M. Groen (medewerker), M. Hajer, P. Kalma (secretaris), M. Linthorst, M. Trappenburg, B. Tromp.

Jaarboek voor het democratisch socialisme

In het vierentwintigste jaarboek, uitgegeven in samenwerking met De Arbeiderspers, staat de positie van politieke partijen centraal. In paragraaf 1 kwam deze aflevering al ter sprake.

Partijen, zo betoogt de redactie in de inleiding, zijn sterk onder druk komen te staan. De kiezers zijn op drift geraakt, de media hebben sterk aan invloed gewonnen op het politieke bedrijf, het karakter van de democratie ('verplaatsing van de politiek') is veranderd. Populistische stromingen winnen bovendien in een aantal Europese landen terrein. De vraag is hoe politieke partijen zich in dit nieuwe krachtenveld staande houden. Hoe staat het met de vertegenwoordigende functie van politieke partijen? Hoe gaan zij om met hun beginselen? Wat betekent dit voor hun electorale strategieën, mede in het licht van de veranderende rol van de media? Is neopopulisme daarbij een onafwendbare optie? Wordt de politieke partij straks een netwerkpartij, een campagnepartij, een veredeld internetforum?

Deze vragen staan centraal in *Politieke partijen op drift*, dat een vervolg is op eerdere initiatieven van de WBS over dit thema, waaronder enkele Duits-Nederlandse seminars. Het Jaarboek bevat bijdragen van Frans Becker/René Cuperus, Hans-Joachim Veen, André Krouwel, Dick Benschop, Bart Tromp, Philip van Praag, Werner Perger, Paul Depla en Ruud Koole. Het boek werd op 29 oktober gepresenteerd op een uitstekend bezocht symposium in de Haagse vestiging van de Rijksuniversiteit Leiden, waaraan Werner Perger, Monika Sie

Dhian Ho, Bart Tromp, Boris van der Ham, Hans Dijkstal, Philip van Praag en Wouter Bos hun medewerking verleenden.

De redactie van het Jaarboek bestaat uit: Frans Becker, Wim van Hennekeler, Monika Sie Dhian Ho en Bart Tromp.

3.3 Dr. J.M. den Uyl-leerstoel

Op 12 september heeft Ed van Thijn afscheid genomen als hoogleraar op de Den Uyl-leerstoel van de Wiardi Beckman Stichting. Van Thijn heeft deze leerstoel, gevestigd aan de Universiteit van Amsterdam, zeven volle studie jaren bekleed. Van Thijn werd in 1995 benoemd. Hij kon als hoogleraar pas in 1996-97 beginnen, vanwege zijn werk voor de OVSE in Bosnië. Zijn leeropdracht luidde: ‘de ontwikkelingen in het democratisch socialisme, in relatie tot wetenschap en samenleving’.

Ter gelegenheid van Van Thijn’s afscheid werd ’s middags in de Oudemanhuispoort door de WBS en de afdeling politicologie van de Universiteit van Amsterdam een symposium belegd, onder de titel: ‘Haalt de democratie 2020?’ – een verwijzing naar een artikel van Van Thijn uit 1976, ‘Overleeft de parlementaire democratie 1984?’ De verkiezingen van 2002, zo luidde de vraagstelling, hebben de vervreemding van veel kiezers ten opzichte van de gevestigde politieke partijen zichtbaar gemaakt. Veel Nederlandse politicologen spreken in meer algemene zin van een ‘crisis’ van de democratie. Is er inderdaad van zo’n crisis sprake; wat zijn de achterliggende oorzaken; welke oplossingen zijn voorhanden - en wat lossen ze precies op?

Inleidingen over dit thema werden gehouden door Rudy Andeweg (Universiteit van Leiden) en Maarten Hajer (Universiteit van Amsterdam). Vervolgens debatteerde een forum onder leiding van Jos de Beus, m.m.v. Hans Daudt (emeritus hoogleraar politicologie aan de Universiteit van Amsterdam), Margo Trappenburg (Universiteit Utrecht), Philip van Praag (Universiteit van Amsterdam) en Ed van Thijn. Voor zijn vele werkzaamheden werd hij bedankt door Paul van der Heijden (rector-magnificus van de universiteit), Jos de Beus (namens de afdeling politicologie) en Paul Kalma (namens de WBS).

Het hoogleraarschap, aldus de sprekers, heeft Van Thijn op een uitstekende manier vervuld. Hij gaf werkcolleges, gastcolleges, leverde tal van andere bijdragen in universitair en in WBS-verband – en dat op een groot aantal terreinen. De schriftelijke opbrengst van zijn hoogleraarschap is hoog:

- zijn oratie van 1997 over het overkoepelende thema dat hij koos: ‘Politiek en bureaucratie. Baas boven baas’;
- in 1998: publicatie van een onderzoek, samen met studenten, naar een groot aantal politieke affaires: ‘De sorry-democratie’;
- meerdere artikelen in *Socialisme & Democratie*, waaronder de neerslag van werkcolleges, samen met Jos de Beus, over ‘The third way’;
- in 2002: publicatie van een WBS-rapport over een onderwerp dat ook in de werkcolleges aan de orde kwam: privatisering, hervorming van de publieke sector. Titel: ‘Grenzen aan de markt’, geschreven door een commissie onder zijn leiding;
- eind 2003: ‘De PvdA en de tijdgeest’; reflexie op de naoorlogse sociaal-democratie in Nederland en op de ‘dreun’ van mei 2002. Tekst van de Den Uyl-lezing die hij in zijn laatste studiejaar hield;
- en nog op komst (en opnieuw in het verlengde van een serie werkcolleges): ‘De informatieparadox’; over de rol van informatie binnen bureaucratieën en in het verkeer

tussen bureaucratie en politiek (geschreven in samenwerking met Teresa Cardoso Ribeiro).

Dit wat betreft de schriftelijke opbrengst van Van Thijn's hoogleraarschap. Minstens zo belangrijk, aldus Kalma in zijn dankwoord, is de wijze waarop hij dat hoogleraarschap heeft vervuld: 'inspirerend en stimulerend voor zijn studenten; ruimte scheppend voor betrokkenheid en eigen initiatief; enthousiast pleitbezorger van de Universiteit van Amsterdam; onvermoeibaar, niet zuinig met zijn werkuren – en dat zonder salaris, bonussen en/of vertrekpremies, maar als vrijwilliger met een beperkte vergoeding'.

Van Thijn's afscheidsrede werd gepubliceerd in *Socialisme & Democratie*: 'De staat van de democratie in 2020', in: *S&D*, december 2003, p.30-34. Zie ook: R. Andeweg, 'De pendule van Ed van Thijn', in: *S&D*, december 2003, p.22-27.

Het leerstoel-curatorium van de Den Uyl-leerstoel is op zoek gegaan naar een opvolger voor Van Thijn. Het bestaat uit: J.Th.J. van den Berg (voorzitter), M. Hajer, P. de Rooij en J. Visser.

Bijlage 1

Publicaties stafmedewerkers Wiardi Beckman Stichting

Frans Becker

- (met Paul Kalma), 'Integration of immigrants: in our society and in the political paradigm of social democracy', in: René Cuperus, Karl A. Duffek, Johannes Kandel (eds.), *The challenge of diversity. European social democracy facing migration, integration and multiculturalism*, Innsbruck/Wien/München/Bozen, Studien Verlag/Friedrich-Ebert-Stiftung/Renner Institut/Wiardi Beckman Stichting, 2003, p. 150-163.
- (met René Cuperus), 'De partijpolitieke paradox. Partijen tussen onmacht en almacht', in: Frans Becker, Monika Sie Dhian Ho, Wim van Hennekeler, Bart Tromp (red.), *Politieke partijen op drift. Het vierentwintigste jaarboek voor het democratisch socialisme*, Amsterdam, Uitgeverij De Arbeiderspers/Wiardi Beckman Stichting, 2003, p. 23-63.
- (met René Cuperus), 'Après les secousses du 15 mai 2002 aux Pays-Bas. Pour une autoanalyse approfondie', in: *Recherche socialiste. Revue de l' Office Universitaire de Recherche Socialiste*, Nr. 22, Mars 2003, Paris, p. 47-59.
- (met René Cuperus), 'Unter geschlossenen Dächern. Erfahrungen deutscher und niederländischer Sozialdemokratie', in: *Berliner Republik*, 4/2003, p. 54-64.

René Cuperus

- 'The populist deficiency of European social democracy: the Dutch experience'. In: Matt Browne & Patrick Diamond (eds.), *Rethinking social democracy*, London, Policy Network, 2003, p.29-41.
- 'Het populisme van de ontgoocheling. De kater van Fortuyn is niet voorbij', in: *Vrij Nederland*, 20 december 2003.
- 'Schotelantenne wijst verkeerde kant op', in: *NRC Handelsblad*, 8/9 november 2003.
- (met Karl A. Duffek & Johannes Kandel (eds.), *The challenge of diversity. European social democracy facing migration, integration and multiculturalism*, Innsbruck/Wien/München/Bozen, Studien Verlag/Friedrich-Ebert-Stiftung/Renner Institut/Wiardi Beckman Stichting, 2003.
- 'From polder model to postmodern populism. Five explanations for the 'Fortuyn Revolt' in the Netherlands', in: *The Challenge of diversity*, p. 276-301.
- (met Frans Becker) 'Unter geschlossener Dächern. Erfahrungen deutscher und niederländischer Sozialdemokratie', in: *Berliner Republik*, 4/2003, p. 54-63.

- 'Het populisme als boze droom van de sociaal-democratie', in: *Europees radicaal rechts en de sociaal-democratie*, een uitgave van de Nederlandse delegatie van de sociaal-democratische fractie in het Europees Parlement, augustus 2003, p. 41-47.
- 'Het populistisch tekort van de sociaal-democratie', in: *Nieuwste Tijd. Kwartaalschrift voor eigentijdse geschiedenis*, 8, juni/augustus, 2003, p. 59-79.
- 'The populist deficiency of European social democracy', in: *Internationale Politik und Gesellschaft*, Friedrich-Ebert-Stiftung, 3/2003, p. 83-110. (Tevens gepubliceerd op de website [www-Progressive-Governance](http://www.Progressive-Governance)).
- 'From polder model to postmodern populism. Five explanations for the 'Fortuyn Revolt' in the Netherlands', in: Economic Policy Institute for Quality Life (ed.), *Adverse circumstances of the centre left politics/features of the far-right in Japan and Europe*, Tokyo, Seikatsu-ken Books, No. 17, 2003, p. 4-102 (in Japanse vertaling).
- (met Frans Becker) 'Apres les secousses du 15 mai 2002 aux Pays-Bas. Pour une autoanalyse approfondie', in: *Recherche Socialiste. Revue de l' Office Universitaire de Recherche Socialiste*, Nr. 22, Mars 2003, Paris, p. 47-59.
- 'Das populistische Defizit', In: *Berliner Republik*, 6/2003, p. 58-67.
- 'How many differences do we have in common? Multiple ways of social democratic reform', in: Ikuro Takagi, Hiroki Sumizawa en Thomas Meyer (eds.), *Globalization and innovation of politics. Asia-USA-Europe dialogue for reinventing justice*, Tokyo, Miverna Shobo, 2003 (in Japanse vertaling).
- 'A Democracy in Shock. The populist deficiency of European social democracy', op: www.progressive-governance (Policy Articles), maart-juli 2003.
- 'Beetje populisme mag', in: *de Volkskrant (Reflex)*, 22 maart 2003.
- (met Frans Becker) 'De partijpolitieke paradox. Partijen tussen onmacht en almacht', in: Frans Becker, Monika Sie Dhian Ho, Wim van Hennekeler, Bart Tromp (red.), *Politieke partijen op drift. Het vierentwintigste jaarboek voor het democratisch socialisme*, Uitgeverij De Arbeiderspers/Wiard Beckman Stichting, Amsterdam 2003, p. 23-63.
- 'En hoe vergaat het de Moderniseringsverlierer na 22 januari?', in: *Socialisme & Democratie*, jaargang 60 nr. 1/2 (2003), p. 24-25.
- 'Amerika: engel en ploert', in: *Socialisme & Democratie*, jaargang 60 nr. 4 (2003), p. 5-6.
- 'Hiep hiep hoera voor de SPD!', in: *Socialisme & Democratie*, jaargang 60 nr. 5/6 (2003), p. 7-8.
- 'De boze dromen van Europa', in: *Socialisme & Democratie*, jaargang 60 nr. 7/8 (2003), p. 3.
- 'Toedekkers tegenover paniekzaaiers', in: *Socialisme & Democratie*, jaargang 60 nr. 10/11 (2003), p. 70-75.

Mare Faber

- 'Waardige ongelijkheid', in: *Socialisme & Democratie*, jaargang 60 nr. 9 (2003), p. 52-54 (bespreking van R.Sennett, 's 'Respect in a world of inequality'.

Paul Kalma

- 'De binnenwaartse blik', in: *Socialisme & Democratie*, jaargang 60 nr. 1/2 (2003), p. 76-78.
- 'CDA en PvdA: twee op één cel', in: *Socialisme & Democratie*, jaargang 60 nr. 3 (2003), p. 4.
- 'Na de formatiebreuk: de kwetsbaarheid van de PvdA', in: *Socialisme & Democratie*, jaargang 60 nr. 4 (2003), p. 22-29.
- 'Steve Stunt en de viespeuken', in: *Socialisme & Democratie*, jaargang 60 nr. 5/6 (2003), p. 8.
- 'Over gelijkheid', in: *Socialisme & Democratie*, jaargang 60 nr. 7/8 (2003), p. 22-34.
- 'Pechvogels, middengroepen en de verzorgingsstaat', in: *Socialisme & Democratie*, jaargang 60 nr. 12 (2003), p. 58-67.
- 'Politiek in Nederland - voor en na de LPF', in: *Samenleving & Politiek*, jaargang 10, februari 2003, p.4-17.
- (met Frans Becker) 'Integration of immigrants: in our society and in the political paradigm of social democracy', in: René Cuperus, Karl A. Duffek, Johannes Kandel (eds.), *The challenge of diversity. European social democracy facing migration, integration and multiculturalism*, Innsbruck/Wien/München/Bozen, Studien Verlag/Friedrich-Ebert-Stiftung/Renner Institut/Wiardi Beckman Stichting, 2003, p. 150-163.
- 'De Derde Weg naar een autoritaire eeuw', in *Binnenlands Bestuur*, 7 februari 2003.
- 'Het verweerde gelijkheidsdenken', in: *Tijdschrift voor de Sociale Sector*, jaargang 57 nr. 11, november 2003.

Bijlage 2

Publicaties Wiardi Beckman Stichting

De rapporten zijn te bestellen door overmaking van het desbetreffende bedrag op postgiro 347.97.00 ten name van PvdA-Brochures, Amsterdam met vermelding van de gewenste bestelnummers.

Verschenen in 2003

<i>Bestelnr.</i>	<i>Titel</i>	<i>Prijs</i>
739	Politieke partijen op drift. Het vierentwintigste jaarboek voor het democratisch socialisme	€ 17,95
755	Nederland – Suriname: de herkansing	€ 15,00
778	The challenge of diversity. European social democracy facing migration, integration and multiculturalism	€ 15,00
780	De uitdaging van het populisme	€ 17,50

Verschenen in 2002

<i>Bestelnr.</i>	<i>Titel</i>	<i>Prijs</i>
777	Social democracy in Central and Eastern Europe	€ 17,50

Verschenen in 2001

<i>Bestelnr.</i>	<i>Titel</i>	<i>Prijs</i>
748	Zeven jaar paars. Tweeëntwintigste jaarboek voor het democratisch socialisme	€ 17,02
774	Multiple Third Ways	€ 17,70
776	Ondernemen of overnemen	€ 13,61
785	Het Suriname-syndroom	€ 16,56

Verschenen in 2000

<i>Bestelnr.</i>	<i>Titel</i>	<i>Prijs</i>
747	De toekomst van de democratie. Eenentwintigste jaarboek voor het democratisch socialisme	€ 17,02
772	Geld zonder grenzen	€ 13,57
773	Schuld en solidariteit	€ 11,34

Verschenen in 1999

<i>Bestelnr.</i>	<i>Titel</i>	<i>Prijs</i>
754	De achteloosheid voorbij	€ 9,08
746	Hedendaags kapitalisme. Twintigste jaarboek voor het democratisch socialisme	€ 17,02
---	Memorandum Derde Weg	gratis
---	Als ideeën reizen. De derde weg en het Europese continent. Memorandum Derde Weg, Deel II	gratis

Overige publicaties

<i>Bestelnr.</i>	<i>Titel</i>	<i>Prijs</i>
701	Economisch beleid in een ondernemende samenleving	€ 17,02
723	Land in zicht	€ 18,11
743	Inzake beginselen. Zeventiende jaarboek voor het democratisch socialisme	€ 15,88
744	De inrichting van Nederland. Achttiende jaarboek voor het democratisch socialisme	€ 15,88
745	Om de kwaliteit van het onderwijs. Negentiende jaarboek voor het democratisch socialisme	€ 15,88
765	Verzorgingsstaat tussen individualisme en solidariteit	€ 9,08
766	Verplaatsing van de politiek	€ 7,94
770	European Social Democracy. Transformation in progress	€ 17,02
771	Draagkracht onder druk	€ 9,98

Socialisme & Democratie

Maandblad van de Wiardi Beckman Stichting voor het debat over theorie en praktijk van het democratisch socialisme. Verschijnt 11x per jaar (dubbeldik zomernummer).

De abonnementsprijs bedraagt € 71,00 per jaar, voor instellingen en buitenlandse abonnementen

€ 130,00. Een studenten/aio/oio- of JS-abonnement kost € 42,00

Losse nummers € 8,50. Een abonnement kan elk gewenst moment ingaan.

Te bestellen bij: Boom Distributiecentrum, tel. 0522 – 237 555 of per e-mail:

bdc@bdc.boom.nl.